

**Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatini rivojlantirishda huquqiy tarbiya
ta'limning ahamiyati: muammo va yechimlari**

Samatova Umida Xayrullayevna

Toshkent shahar yuridik texnikumi o'qituvchisi

Toshkent viloyati Zangiota tumani Oq uy-19

+998 99826641

Annotasiya: Ushbu maqolada hozirda jamiyatimizda o'z o'rniga ega bo'lgan huquqiy ong va huquqiy madaniyatni xalq ta'limi tizimidagi rahbar va pedagog kadrlarning malaka oshirish jarayonida huquqiy bilim berish orqali shakllantirishga erishishda deb hisoblaganimiz uchun tahlil qilishga qaror qildik. Tadqiqotda asosiy manba sifatida qonun va qonunosti hujjatlari belgilandi. Soha vakillarining fikrlari va mulohazalarini o'rganish orqali, malaka oshirish tizimida umumiy o'rta ta'lim maktabi o'qituvchilarining huquqiy ong va huquqiy madaniyatini shakllantirishdagi muammolar kam o'rganilgan deb topildi. Tadqiqot natijalari so'rovnomalar orqali tahlil etilib, xalq ta'limi tizimida malaka oshirish jarayonida tinglovchilarning huquqiy bilimlarni olishga bo'lgan istaklari yuqori ekanligi namoyon bo'ldi. Shu asoslarga tayanib, masala yuzasidan aniq va real taklif hamda tavsiyalar berildi.

Kalit so'zlar: huquqiy madaniyat, huquqiy ong, huquqiy nigilizm, rus jamiyati.

KIRISH. Hozirgi o'zbek jamiyati mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar tufayli yuzaga kelgan chuqur axloqiy, estetik va ma'naviy inqirozni boshidan kechirmoqda. Inqiroz

fuqarolarning huquqiy ongida ham kuzatilmoqda: zamonaviy jamiyatda huquqiy nigilizm, anomiya, huquqiy madaniyatning yetishmasligi keng tarqalgan.

Afsuski, bugungi kunda zamonaviy O'zbekiston jamiyatidagi huquqiy madaniyatning nafaqat yuqori, balki o'rtacha darajasi haqida gapirish qiyin, chunki zamonaviy huquqiy ongning inqirozi ko'p jihatdan huquqiy madaniyatning pastligi bilan belgilanadi. Ommaviy axborot vositalarida puxta o'ylangan huquqiy targ'ibot, qonunchilik bazasidan keng foydalanish, fuqarolarni qonun ijodkorligi va huquqni muhofaza qilish faoliyatiga jalb etishning samarali shakllarini ishlab chiqish va amalga oshirish uni yanada oshirish imkonini beradi.

Huquq va qonun haqidagi bilimlarni tarqatish uchun davlat o'z ixtiyoridagi barcha vositalardan: adabiyot, san'at, ta'lim, cherkov, ommaviy axborot vositalaridan foydalanishi kerak.

Shaxs rivojlanishiga maqsadli ta'sir ko'rsatishning asosiy elementi huquqiy ta'lim bo'lib, u ko'p bosqichli va uzluksiz qurilishi kerak. U maktabda boshlanib, butun umr davom etishi kerak. Ayniqsa, yoshlarning huquqiy tarbiyasiga e'tibor qaratish zarur, chunki O'zbekistonning kelajagi yoshning qanchalik ta'lim va tarbiya olishiga bog'liq.

Yoshlarning huquqiy ongini shakllantirishda turli ijtimoiy institutlar - oila, ta'lim muassasalari, davlat organlari, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, jamoat tashkilotlari, madaniyat muassasalari ishtirok etishi zarur. Ularning sa'y-harakatlari hamjihat va tizimli bo'lishi, xatti-harakatlari va ishlari qonun bilan tartibga solinishi kerak.

Ta'kidlash joizki, jamiyat huquqiy madaniyatining holati ko'p jihatdan yuridik mutaxassislarning fuqarolarning huquqiy ongini shakllantirish borasidagi ishlardagi ishtiroki darajasi, shuningdek, ularning o'ziga xos madaniyat darajasi bilan belgilanadi. Huquqiy ta'lim va targ'ibot advokatlar kasbiy faoliyatining ajralmas qismiga aylanishi kerak, kasb huquqiy vositalarni mukammal egallashga asoslangan.

Mamlakatimizda fuqarolarni qonunlar to'g'risida xabardor qilish va ularning huquqiy madaniyatini oshirish bo'yicha ko'p ishlar qilindi: huquqshunos olimlar, huquqni muhofaza qiluvchi organlar amaliyotchilari, yuridik maslahatchilarni jalb qilgan holda faol ma'ruza va nashriyot ishlari xanuzgacha olib borilmoqdi. Bugungi kunda advokatlarning huquqiy ta'lim va huquqiy targ'ibot ishlarida ishtirok etishi amalda ularning rasmiy burchi deb hisoblanmaydi. Amaldagi qonun hujjatlarini jamoatchilikka tushuntirish, ularda advokatlarning bevosita ishtirokida maslahatlar berish, ma'ruzalar o'qish, matbuotda, televideniya va radio orqali so'zlash huquqiy targ'ibot va huquqiy ta'lim-tarbiya olib borish ham mumkin [3].

Huquqiy ta'lim muammolarini muvaffaqiyatli hal etish fuqarolarning huquqiy madaniyati va huquqiy tarbiyasi muammolarini faol ilmiy ishlab chiqish, sotsiologiya fanining tavsiyalarini kundalik amaliyotga joriy etish bilan uzviy bog'liqdir. Olimlarni muammoning nafaqat nazariy asoslari, balki uning amaliy modellari ham qiziqtirishi kerak. Shunday qilib, so'nggi yillarda huquqiy ta'lim va jamiyat huquqiy madaniyati o'rtasidagi o'zaro ta'sir muammolari, fuqarolarning huquqiy ongini deformatsiyalashning turli jihatlari va boshqalar ilmiy izlanishlarga duchor bo'ldi.

Muammoning ilmiy ahamiyati aholining huquqiy madaniyati, huquqiy ongini, huquqiy tarbiyasi va huquqiy savodxonligini oshirish muammolari bo'yicha maxsus tadqiqotlar olib borish zarurligini ta'kidlaydi. Ular orasida yoshlar va boshqa toifadagi fuqarolarning huquqiy madaniyatini aniq sotsiologik tadqiq qilish ham butun mamlakatda, ham uning alohida hududlarida muhim o'rin egallashi kerak. Ko'rinishidan, bunday tadqiqotlarni o'tkazish markaziy yuridik bo'limlar, Adliya Vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Ta'lim va fan vazirligi, shuningdek ularning ilmiy-tadqiqot muassasalari faoliyatida nazarda tutilishi mumkin. Ularni amalga oshirishda kadrlar malakasini oshirish bilan shug'ullanuvchi yuridik va pedagogik muassasalar faol ishtirok etishi zarurdir.

XULOSALAR Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida tinglovchilarni huquqiy ong va huquqiy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirishda huquqiy asoslaridan biri bo'lgan "Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Konsepsiyasi"[6]da belgilangan vazifalardan kelib chiqib, malaka oshirish jarayonida tinglovchilarga huquqiy bilim asoslarini targ'ib qilish, pedagoglarni o'z huquqlarini himoya qilishning amaliy mexanizmlarini o'rgatishga qaratilgan yangi tizimlar joriy etishda huquqiy muammolarni hal etishga amaliy ko'maklashuvchi "Yuridik klinika", "Huquqiy xizmat", "Yuridik yordam", "Huquqiy axborot xizmati" kabi yo'nalishlardagi elektron platformalarni tashkil qilish zaruriyati paydo bo'lmoqda. Bunda asosiy maqsad xalq ta'limi tizimida faoliyat yuritayotgan pedagog xodimlarning huquqiy ongini rivojlantirish, ularda huquqiy masalalar yuzasidan muammolarni tahlil etish, masalaga tegishli bo'lgan qonun va qonunosti hujjatlariga murojaat qilish va undan kerakli javoblarni olish orqali huquq va erkinliklarini ta'minlash, ro'yobga chiqarishga erishishni o'rgatishga qaratilgan pedagogik vazifalarni faoliyatga olib kirish kerak. Bu masalaning pedagogik ahamiyati unda jamiyatda pedagoglarning huquqiy bilimlarini mustahkamlash hamda huquqiy madaniyatini yuksaltirishda huquqiy targ'ibotning innovatsion usullarini joriy etish muhim o'rin tutadi. Biz ularni quyidagilarda ko'rishimiz mumkin: Birinchidan, Huquqiy targ'ibotning innovatsion usullariga bizningcha, maqsadli auditoriyalarni tashkil etish, bunda ta'limning barcha turidagi xodimlar (davlat xizmatchilari, pedagoglar va boshqalar) uchun huquqiy ta'limni qamrab olgan malaka oshirish kurslarini tashkil etish. Ikkinchidan, pedagoglarning mehnat faoliyat va hayotiy holatlarda yuzaga keladigan muammoli masalalar bo'yicha huquqiy yechim taklif etiladigan "yuridik klinika" platformasini yaratish va ishga tushirish. Uchinchidan, xalq ta'limi rahbar va pedagog kadrlarini o'z huquqiy bilim darajasini sinash maqsadida Internet tizimida turli bosqichlarga ega bo'lgan "Huquqiy test" loyihasini yaratish; Internetdagi ijtimoiy tarmoqlarda (Facebook, Telegram, Youtube va h.k.) davlat organlari va tashkilotlarning kanallarini tashkil qilish va ushbu

kanallarda veb-texnologiyalardan keng foydalangan holda, soha faoliyati yo‘nalishlaridan kelib chiqib, huquqiy targ‘ibot materiallarini joylab borish. To‘rtinchidan, qonun hujjatlari mazmunini qisqacha tahliliy yoritish, shuningdek, aholining huquqiy bilimlarini yuksaltirishga doir huquqiy materiallarni berib borish. Beshinchidan, mamlakat aholisi ko‘p foydalanadigan ijtimoiy tarmoqlarda so‘rovlar o‘tkazish orqali huquqiy madaniyat va huquqiy ong darajasini tahlil qilish va uning natijasida huquqiy axborotni manzilli yetkazish ishlarini tashkil etish. Oltinchidan, pedagoglarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish vositalari: huquqiy mavzularni tizimli, tahliliy yoritib borish hamda aholini qonunga hurmat ruhida tarbiyalashga doir teleko‘rsatuvlar; huquqiy targ‘ibot sohasida faoliyat yurituvchi ommaviy axborot vositalari (matbuot, televideniye, radio); huquqiy davriy nashrlar; fuqarolarning huquqiy saviyasini oshirishga xizmat qiladigan, huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan tahliliy tok-shou, bahs-munozara yo‘nalishidagi ko‘rsatuv va eshittirishlarni efirda berib borish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi. – 1997. – № 9. – 227-modda.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi “Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to‘g‘risida”gi PF–5618-son Farmoni.
3. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Тошкент: Адолат, 2007. – Б. 537.
4. Ю.А. Дмитриев. Правосознание и правовая культура. / Теория государства и права. Под. ред. Пиголкина. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. – С. 547.
5. Головистикова А.Н. Правосознание и правовая культура. / Проблемы теории государства и права. –Москва: Изд.ЭКСМО, 2005. – С. 658.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF–5618-son Farmonining I ilovasi “Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Konsepsiyasi”.